

*Гоч Роман Андрійович,
аспірант,
Національна академія статистики, обліку та аудиту*

Ф'ЮЧЕРСИ НА РИНКУ ПОХІДНИХ ЦІННИХ ПАПЕРІВ: ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ

На фондовому ринку сьогодні має місце значна кількість фінансових інструментів та цінних паперів. Проблеми обліку таких об'єктів розглядали такі вчені, як: М. Бондар, С. Голов, В. Качалін, В. Костюченко, Н. Лоханова, В. Швець та багато інших. Друга група вчених – Є. Іванова, О. Кузьмич, Ю. Мица, Г. Райнер та ін. – досліджували означені об'єкти з правової позиції, третя – К. Абасова, О. Береславська І. Бурденко, В. Міщенко, С. Науменко, Л. Примостка, Л. Шкварчук – як об'єкти фінансової системи. У цій площині інструменти ринку похідних цінних паперів можуть використовуватися, зокрема, для хеджування та управління фінансовими ризиками. Оскільки вітчизняний ринок похідних цінних паперів продовжує перебувати на стадії становлення, постає низка дискусійних питань. Серед ключових проблем, які спричинюють гальмування розвитку, можна виділити недосконалість нормативно-правового забезпечення щодо деривативів, вузький сегмент охоплення, відсутність єдиного розуміння термінів, складність застосування інноваційних інструментів. Вітчизняні вчені сходяться у думці, що вітчизняне законодавство має фрагментарний характер та не містить єдиних норм функціонування та державного регулювання ринку похідних фінансових інструментів. У наукових колах мають місце пропозиції щодо необхідності прийняття Закону України «Про похідні фінансові інструменти», проект якого підготовлений Мінекономрозвитку (МЕРТ) за підтримки Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР) [3]. Вбачаємо необхідним проаналізувати термінологічне розуміння у нормативно-правовому полі щодо такого виду похідних цінних паперів, як ф'ючерсні контракти.

Стаття 195 Цивільного Кодексу України визначає однією з груп та видів цінних паперів, які перебувають у цивільному обороті України, похідні цінні папери, механізм випуску та обігу яких пов'язаний з правом на придбання чи продаж протягом строку, встановленого договором, цінних паперів, інших фінансових та (або) товарних ресурсів. У МСФЗ 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» до типових прикладів похідних інструментів віднесено ф'ючерсні та форвардні контракти, контракти «своп» і опціони. Похідний фінансовий інструмент (ПФІ), як правило, має умовну суму, яка являє собою суму у валюті, кількість акцій, сукупність одиниць ваги чи обсягу або кількість інших одиниць, зазначених у контракті, проте не вимагає інвестувати або одержувати умовну суму на початку контракту. Про похідні інструменти як деривативи зазначається у пп. 14.1.45 ПКУ, під яким там розуміється стандартний документ, що засвідчує право та/або зобов'язання придбати чи продати у майбутньому цінні папери, матеріальні або нематеріальні активи, а також кошти на визначених ним умовах. У цьому ж документі ф'ючерсний

контракт (ф'ючерс) визначають як стандартизований строковий контракт, за яким продавець зобов'язується у майбутньому в установленій строк (дата виконання зобов'язань за ф'ючерсним контрактом) передати базовий актив у власність покупця на визначених специфікацією умовах, а покупець зобов'язується прийняти базовий актив і сплатити за нього ціну, визначену сторонами контракту на дату його укладення. При цьому виконання зобов'язань за ф'ючерсом забезпечується шляхом створення відповідних умов організатором торгівлі стандартизованими строковими контрактами.

Фінансові ф'ючерси поділяються на валютні, індексні та процентні. Процентні деривативи за специфікою економічної природи базового активу поділяються на ті, що використовуються для хеджування на короткостроковому періоді, середньо- та довгостроковому. Так, STIR-ф'ючерс як процентний дериватив є інструментом короткострокового хеджування, оскільки в його основі – короткострокове боргове зобов'язання [4]. Ераховуючи той факт, що хеджування, шляхом покупки ф'ючерсних контрактів зменшує вплив ризиків, виникає необхідність у заходах, спрямованих на упередження фінансових ризиків за контрактами.

Основною причиною низького рівня транспарентності на ринку ПФІ І. Бурденко вважає відсутність нормативних документів, що формують зміст інформації (як передторгової, так і пост торгової) і порядок її оприлюднення щодо операцій з ПФІ та регулюють систему розкриття інформації у цьому секторі фінансового ринку, або неузгодженість між існуючими нормативно-правовими актами, а також невиконання тих нормативних положень, які все ж таки певним чином регулюють використання інсайдерської інформації та маніпулювання цінами на ринку ПФІ [1]. О. Колодізев зауважує, що незрозумілим є механізм обороту похідних фінансових інструментів через низький рівень захисту прав та інтересів кредиторів і боржників у випадку форвардних, ф'ючерсних та свопових контрактів, оскільки як покупець, так і продавець мають власні зобов'язання та мають право вимагати виконання зобов'язань іншою стороною [2].

Отже, ф'ючерсним контрактом є угода між продавцем і покупцем про купівлю-продаж активу на фіксовану дату у майбутньому за ціною, яка фіксується у момент здійснення операції та змінюється залежно від кон'юнктури ринку. При використанні таких фінансових інструментів постає низка проблемних питань, які потребують свого вирішення на законодавчому та інших рівнях. Через те, що ф'ючерсні контракти стали використовувати в Україні лише з 2010 року, вони не набули на сьогодні широкого застосування, проте дозволяють здійснювати хеджування цінних ризиків та диверсифікацію джерел фінансування. Найбільш популярними на світових біржах є укладання ф'ючерсних контрактів на ф'ючерси на акції та на індекси акцій. В Україні найбільша частка таких контрактів сьогодні припадає на сільськогосподарську продукцію.

Список використаних джерел

1. Бурденко І. Переваги та недоліки функціонування системи розкриття інформації ринку похідних фінансових інструментів України // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. пр. Суми: ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ», 2014. Вип. 38. С. 75–84.
2. Колодізев О. М., Коцюба О. В. Аналіз перспектив розвитку ринку деривативів в Україні з урахуванням вирішення проблеми його нормативно-правового регулювання // Проблеми економіки. 2016. № 1. С. 242–248.
3. Петришин Л., Сиротюк Г. Похідні фінансові інструменти: сутність та облікові аспекти // Вісник Львівського національного аграрного університету. Серія: Економіка АПК. 2014. № 21 (1). С. 91–99.
4. Шелудько В., Вірченко В. Сучасні тенденції розвитку світового ринку деривативів // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія : Економіка. 2014. № 10 (163). С. 81–87.

*Гриценко Анна Андріївна,
магістрант, спеціальність
«Фінанси, банківська справа та страхування»;
Науковий керівник:*

*Мельничук Ірина Олександрівна,
викладач,
кафедра фінансів, банківської справи та страхування,
Національна академія статистики, обліку та аудиту*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОШТІВ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

Коли ми говоримо про Пенсійний фонд України (далі – ПФУ) та рівень ефективності його функціонування, ми також говоримо про якість життя тієї категорії людей, які отримують пенсійні виплати, а це третина населення нашої держави. ПФУ має виступати гарантом стабільного функціонування пенсійної системи України. Актуальність дослідження цієї теми зумовлена тим, що формування коштів Пенсійного фонду України безпосередньо впливає на розвиток та реформування економіки, посилення соціального захисту громадян і загалом покращення та підвищення рівня життя.

Пенсійний фонд України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра соціальної політики, що реалізує державну політику з питань пенсійного забезпечення та ведення обліку осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню. ПФУ у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України,